

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatelky **M. Z.**, zastoupené Městem Neratovice, se sídlem v Neratovicích, Kojetická 1028, jako opatrovníkem, dále zastoupeného JUDr. Radoslavem Bolfem, advokátem se sídlem v Mělníku, Zádušní 2590/2, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 21 Co 47/2020-48 ze dne 28. 2. 2020, spojené s návrhem na zrušení ustanovení písm. f) v bodě 18 čl. LXIV zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, s návrhem „aby Ústavní soud nálezem prohlásil, že ust. 16a odst. 1 písm. f) zák. č. 48/1997 Sb., ve znění zák. č. 261/2007 Sb. do 31. listopadu 2011 bylo zasaženo do ústavních práv stěžovatelky“ a s návrhem na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem, za účasti **Krajského soudu v Hradci Králové**, jako účastníka řízení, a **ZANA invest a. s.**, v konkursu, se sídlem v Praze 1, Karlova 455/48, insolvenční správce Administrace insolvencí CITY TOWER, v.o.s., se sídlem v Praze 4, Hvězdova 1716/2b, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 21 Co 47/2020-48 ze dne 28. 2. 2020 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 21 Co 47/2020-48 ze dne 28. 2. 2020 se zrušuje.

III. Krajský soud v Hradci Králové je povinen nahradit stěžovatelce k rukám jejího zástupce náklady řízení před Ústavním soudem ve výši, která bude určena samostatným usnesením.

IV. Zbývající návrhy spojené s ústavní stížností se odmítají.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení, neboť je přesvědčena, že jí bylo porušeno její ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s právem na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

2. Stěžovatelka rovněž navrhuje zrušení slov „60 Kč za každý den, ve kterém je poskytována ústavní péče (§ 23), komplexní lázeňská péče (§ 33 odst. 4) nebo ústavní péče v dětských odborných léčebnách a ozdravovnách (§ 34), přičemž se den, ve kterém byl pojištěnec přijat k poskytování takové péče, a den, ve kterém bylo poskytování takové

péče ukončeno, počítá jako jeden den; to platí i pro pobyt průvodce dítěte, je-li podle § 25 hrazen ze zdravotního pojištění“ bodu 18 čl. LXIV zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.

3. Dále stěžovatelka navrhuje, aby Ústavní soud prohlásil, že ustanovením § 16a odst. 1 písm. f) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o veřejném zdravotním pojištění“), ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, bylo porušeno její základní právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky podle čl. 31 Listiny.

4. Stěžovatelka konečně navrhuje, aby jí bylo přiznáno právo na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem.

5. Stěžovatelka je osobou s mentálním postižením, která byla v roce 2009 jakožto nezletilá hospitalizována v psychiatrické léčebně, za což jí byl účtován (tehdy požadovaný) tzv. regulační poplatek. Jelikož daný poplatek nezaplatila ani stěžovatelka, ani její zákonní zástupci, uložily obecné soudy stěžovatelce povinnost regulační poplatek i s příslušenstvím zaplatit a tato povinnost je nyní po stěžovatelce vymáhána.

II. Rekapitulace procesního vývoje a skutkových okolností věci

6. Toho času šestnáctiletá stěžovatelka strávila z důvodu svého psychického onemocnění v roce 2009 celkem 75 dní v Psychiatrické nemocnici Bohnice v Praze; za její pobyt jí byl účtován regulační poplatek ve výši 60 Kč za den (celkově 4 500 Kč) podle § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011.

7. Vedlejší účastnice, na kterou postoupila původní pohledávku psychiatrická nemocnice, podala dne 14. 2. 2012 proti (v té době devatenáctileté) stěžovatelce žalobu u Obvodního soudu pro Prahu 9 (dále též „nalézací soud“). V průběhu řízení před nalézacím soudem byla stěžovatelka rozsudkem Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou č. j. 5 Nc 417/2010-44 ze dne 22. 8. 2012 zbavena způsobilosti k právním úkonům z důvodu, že trpí duševní poruchou, která není přechodného rázu; jako opatrovnice jí byla ustanovena její matka. Matka stěžovatelky v nalézacím řízení o předmětné pohledávce zůstala nečinná a nevyjádřila se k podané žalobě. Ve věci rozhodl nalézací soud bez nařízení jednání a rozsudkem č. j. 99 C 124/2012-39 ze dne 31. 10. 2013 uložil stěžovatelce povinnost zaplatit vedlejší účastnici 4 500 Kč s příslušenstvím.

8. Okresní soud v Jičíně (dále jen „exekuční soud“) pověřením č. j. 23 EXE 380/2014-16 ze dne 4. 4. 2014 pověřil soudního exekutora JUDr. Dalimila Miku, LL. M., Exekutorský úřad Klatovy, provedením příslušné exekuce. Soudní exekutor vydal dne 2. 9. 2014 exekuční příkaz k provedení exekuce srážkami z důchodu stěžovatelky, který jí je vyplácen Českou správou sociálního zabezpečení. Výše vymáhaného plnění činila 19 605,22 Kč, z čehož byla jistina původní částka 4 500 Kč. Dne 16. 1. 2015 Česká správa sociálního zabezpečení sdělila soudnímu exekutorovi, že výkon rozhodnutí srážkami z důchodu stěžovatelky je neproveditelný, protože zůstatek důchodu po úhradě nákladů za pobyt v ústavu sociální péče a vyplacení částky rovnající se zákonné výši kapesného nedosahuje takové výše, aby z něho mohly být prováděny srážky; z důchodu stěžovatelky bylo za období od října 2014 do ledna 2015 sraženo 4 148 Kč.

9. K návrhu stěžovatelky exekuční soud usnesením č. j. 23 EXE 380/2014-30 ze dne 7. 1. 2020 exekuci zastavil. Exekuční soud předně uvedl, že námitka nedostatku pasivní legitimace stěžovatelky nemá ve vykonávacím řízení místo, neboť otázku pasivní legitimace lze hodnotit toliko v řízení nalézacím; věcnou správnost exekučního titulu soud ve vykonávacím řízení nepřezkoumává. Exekuční soud nicméně přisvědčil tvrzení stěžovatelky, že vedení exekuce je nepřipustné, jelikož ustanovení, na základě kterého byla stěžovatelce povinnost uložena, bylo zrušeno Ústavním soudem. Exekuční soud odkázal na § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, podle kterého byl pojištěnec (anebo za něj jeho zákonný zástupce) povinen v souvislosti s poskytováním hrazené péče platit zdravotnickému zařízení, které zdravotní péči poskytl, regulační poplatek ve výši 60 Kč za každý den hospitalizace. Uvedené ustanovení bylo podle exekučního soudu s účinností ode dne 1. 12. 2011 novelizováno zákonem č. 298/2011 Sb., který nahradil číslo „60“ číslem „100“, a regulační poplatek byl tak zvýšen. Předmětné ustanovení (v později uvedeném znění) následně Ústavní soud s účinností ode dne 1. 1. 2014 zrušil nálezem sp. zn. Pl. ÚS 36/11 ze dne 20. 6. 2013 (N 111/69 SbNU 765; 238/2013 Sb.). Exekuční soud dospěl k závěru, že v souladu s § 71 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), rozhodnutí vydaná na základě právního předpisu, který byl zrušen, přestávají být exekučními tituly, které by bylo možné vykonat, a proto exekuční řízení zastavil podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu.

10. Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „krajský soud“) vyhověl odvolání insolvenčního správce vedlejší účastnice a ústavní stížností napadeným usnesením změnil usnesení exekučního soudu ze dne 7. 1. 2020 tak, že návrh stěžovatelky na zastavení exekuce zamítl. Krajský soud v odůvodnění předně uvedl, že Krajský soud v Brně rozhodl usnesením č. j. KSBR 28INS 27135/2015-A-16 ze dne 19. 11. 2015 mimo jiné o úpadku vedlejší účastnice a prohlásil konkurz na její majetek; je proto dán důvod pro zamítnutí návrhu stěžovatelky na zastavení exekuce na základě § 140a až 140e zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“). Nad rámec právě uvedeného krajský soud s odkazem na nález sp. zn. I. ÚS 491/15 ze dne 22. 9. 2015 (N 175/78 SbNU 605) dospěl k závěru, že nález sp. zn. Pl. ÚS 36/11 zrušil § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 298/2011 Sb., účinném od 1. 12. 2011, což je jiné ustanovení, než o které se opírá uplatněný nárok. Právní předpis, na jehož základě bylo v nalézacím řízení rozhodnuto, nebyl zrušen, neboť bylo rozhodováno podle § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, které nebylo Ústavním soudem shledáno protiústavní v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/08 ze dne 20. 5. 2008 (N 91/49 SbNU 273; 251/2008 Sb.). Jinými slovy, podle krajského soudu z nálezů Ústavního soudu vyplývá, že regulační poplatek ve výši 60 Kč za den nebyl protiústavní, zatímco poplatek ve výši 100 Kč ano.

III. Argumentace stěžovatelky

11. Stěžovatelčinu argumentaci lze shrnout následovně: Zaprvé, odkaz krajského soudu na § 140a až 140e insolvenčního zákona není přílehlavý, neboť stěžovatelka není věřitelkou vedlejší účastnice, nýbrž její dlužnicí; stěžovatelka naopak uvádí, že podle § 266 odst. 1 písm. h) insolvenčního zákona se prohlášením konkursu nepřerušují exekuční řízení, která již byla zahájena. Zadruhé, stěžovatelka rozporuje závěr krajského soudu, podle něhož byla předmětná exekuce prováděna na základě jiného (znění)

ustanovení, než které bylo Ústavním soudem zrušeno nálezem sp. zn. Pl. ÚS 36/11. Stěžovatelka rovněž rozporuje nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 491/15 a sp. zn. I. ÚS 3599/15 ze dne 3. 2. 2016 (N 24/80 SbNU 285), neboť je přesvědčena, že dokud není zákon zrušen výslovným vyhlášením ve Sbírce zákonů, je formální součástí právního řádu. Ústavní soud zrušil § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů, přičemž z odůvodnění nálezu podle stěžovatelky vyplývá, že Ústavní soud shledal jako ústavně nekonformní regulační poplatky jako takový. Podle opačného výkladu by Ústavní soud měl zrušit pouze číslo „100“ v předmětném ustanovení, ve znění zákona č. 298/2011 Sb., účinném od 1. 12. 2011, a zanechat číslo „60“ v předmětném ustanovení, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011; to se nicméně nestalo, jelikož jinak by lůžková zdravotnická zařízení měla stále povinnost regulační poplatky vybírat. Podle stěžovatelky byl konečně dán důvod k zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu, neboť nebyla věcně pasivně legitimovaná.

IV. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní stížnost byla oprávněnou osobou podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a není nepřijatelná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona; stěžovatelka je řádně zastoupena advokátem (§ 30 odst. 1 téhož zákona) a Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti

13. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníka řízení a vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

14. Krajský soud ve svém vyjádření bez dalšího uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou a navrhl, aby byla zamítnuta; ve zbytku odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. Vedlejší účastnice Ústavnímu soudu sdělila, že nebude uplatňovat práva vedlejšího účastníka ve smyslu § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

15. Soudce zpravodaj vyjádření krajského soudu stěžovatelce nezaslal k replice, neboť neobsahovalo žádné informace, ke kterým by se stěžovatelka mohla vyjádřit.

VI. Upuštění od ústního jednání

16. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání; dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní Ústavní soud seznámil z vyžádaných soudních spisů (soudní spis nalézacího soudu sp. zn. 99 C 124/2012 a soudní spis exekučního soudu sp. zn. 23 EXE 380/2014) a podání účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VII. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti a návrhů s ní spojených

17. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, vyjádření účastníků řízení a vyžádaných spisů a dospěl k následujícím závěrům: Zaprvé, návrh stěžovatelky na zrušení výše citované části bodu 18 čl. LXIV zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, je zjevně neopodstatněný, neboť stěžovatelka brojí proti samotné

novelé zákona o veřejném zdravotním pojištění. Zadruhé, Ústavní soud není příslušný k projednání návrhu stěžovatelky na prohlášení, že § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., bylo porušeno základní právo stěžovatelky (VII. 2). Zatřetí, ústavní stížností napadeným usnesením krajského soudu bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu, neboť je částečně nepřezkoumatelné a krajský soud v něm nezohlednil ústavně konformní výklad § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu (VII. 3). Samotná ústavní stížnost je proto důvodná.

18. Dříve než Ústavní soud přistoupí k podrobnému odůvodnění výše uvedených závěrů, je třeba shrnout obecná východiska, která jsou pro projednávanou věc relevantní (VII. 1).

VII. 1 Obecná východiska

19. Z výše shrnutého procesního vývoje věci je zřejmé, že pro danou věc jsou relevantní čtyři následující okruhy obecných východisek.

VII. 1 a) Úprava tzv. regulačních poplatků

20. Ustanovení § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, v relevantních částech uvádělo, že: „[p]ojištěnec, anebo za něj jeho zákonný zástupce, je povinen v souvislosti s poskytováním hrazené péče hradit zdravotnickému zařízení, které zdravotní péči uvedenou v písmenech a) až f) poskytlo, regulační poplatek **ve výši 60 Kč** za každý den, ve kterém je poskytována ústavní péče (§ 23), komplexní lázeňská péče (§ 33 odst. 4) nebo ústavní péče v dětských odborných léčebnách a ozdravovnách (§ 34) [...]“.

21. Ustanovení § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 298/2011 Sb., účinném od 1. 12. 2011, stanovilo, že: [p]ojištěnec, anebo za něj jeho zákonný zástupce, je povinen v souvislosti s poskytováním hrazené péče hradit zdravotnickému zařízení, které zdravotní péči uvedenou v písmenech a) až f) poskytlo, regulační poplatek **ve výši 100 Kč** za každý den [...]“.

22. Část čtyřicátá zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, je nadepsána jako „Změna zákona o veřejném zdravotním pojištění“ a v bodě 18 čl. LXIV téhož zákona je stanoveno, že:

„Za § 16 se vkládají nové § 16a a 16b, které včetně nadpisů a poznámek pod čarou č. 27a až 27g znějí:

§ 16a

Regulační poplatky

(1) Pojištěnec, anebo za něj jeho zákonný zástupce, je povinen v souvislosti s poskytováním hrazené péče hradit zdravotnickému zařízení, které zdravotní péči uvedenou v písmenech a) až f) poskytlo, regulační poplatek ve výši [...] f) 60 Kč za každý den, ve kterém je poskytována ústavní péče (§ 23), komplexní lázeňská péče (§ 33 odst. 4) nebo ústavní péče v dětských odborných léčebnách a ozdravovnách (§ 34) [...]“.

23. Ústavnost § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, Ústavní soud posoudil ve výše citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/08. V daném případě plénum návrh skupiny poslanců a skupiny senátorů jako celek zamítlo, z čehož vyplývá, že citované ustanovení, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, pokládal Ústavní soud za souladné s ústavním pořádkem.

24. Ústavnost § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 298/2011 Sb., účinném od 1. 12. 2011, pak Ústavní soud posoudil ve výše citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/11. Ve výroku III. předmětného nálezu Ústavní soud vyslovil, že „[u]stanovení § 16a odst. 1 písm. f) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, se ruší uplynutím dne 31. prosince 2013.“

25. Zjednodušeně řečeno, každá z výše uvedených verzí § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění byla závazně posouzena plénem Ústavního soudu; poprvé byla shledána souladnou s ústavním pořádkem, podruhé rozpornou, a byla proto zrušena s odloženou účinností.

26. Ústavní soud již v minulosti řešil skutkově obdobnou věc jako v nyní projednávaném případě stěžovatelky ve výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 491/15. V této věci bylo žalovanému uloženo, aby psychiatrické nemocnici zaplatil 2 160 Kč s příslušenstvím z titulu nezaplacené částky tzv. regulačního poplatku podle právní úpravy účinné do 30. 11. 2011, tj. v sazbě 60 Kč za den; návrh nemocnice na exekuci byl obecnými soudy v dané věci zamítnut z důvodu, že § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění byl Ústavním soudem zrušen k 31. 12. 2013. Ústavní soud nicméně v daném nálezu dospěl k závaznému závěru, že pokud vznikl poskytovateli zdravotní péče nárok na regulační poplatek ve výši 60 Kč za den poskytování péče podle § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, pak nárok na zaplacení a případné vymožení tohoto regulačního poplatku nezanikl ani vydáním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/11, ani okamžikem, kdy bylo v důsledku odložené účinnosti tohoto nálezu samo pozdější znění § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění stanovící od 1. 12. 2011 poplatek ve výši 100 Kč za den zrušeno jako protiústavní. Ústavní soud konečně uvedl, že na danou situaci nedopadal ani § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, neboť rozsudek vydaný v nalézacím řízení nebyl nevykonatelným pravomocným rozhodnutím vydaným na základě protiústavního ustanovení právního předpisu, které bylo zrušeno Ústavním soudem; byl naopak vykonatelným pravomocným rozhodnutím vydaným na základě ústavně konformního ustanovení právního předpisu, které zákonodárce v roce 2011 nahradil ustanovením protiústavním, a proto později zrušeným.

27. Nález sp. zn. II. ÚS 728/15 ze dne 16. 9. 2015 (N 170/78 SbNU 543) se týkal věci, ve které jiný nalézací soud zamítl žalobu nemocnice o dlužný regulační poplatek proti nezletilému pojištěnci ve výši 1 020 Kč s příslušenstvím za pobyt ve zdravotnickém zařízení podle § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, pro nedostatek pasivní legitimace na straně žalovaného (nezletilého dítěte). Ústavní soud v tomto nálezu dospěl k závaznému závěru, že při výkladu § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění je třeba respektovat Úmluvu o právech dítěte, která v čl. 3 odst. 1 stanoví, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už

uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Jedním z významů citovaného ustanovení pak podle Ústavního soudu je, že slouží jako základní interpretační princip při výkladu právních předpisů dopadajících na nezletilé, a to tím způsobem, že je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, mají zvolit ten, který nejefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte. Ústavní soud následně dospěl k závěru, že především zákonní zástupci nesou finanční odpovědnost nezletilého (dítěte). Nikoliv dítě, ale zpravidla jeho zákonný zástupce rozhoduje o tom, zda dítě využije služeb podléhajících regulačnímu poplatku, přičemž dítě zásadně nemá ani reálnou možnost ovlivnit, zda regulační poplatek za svoji hospitalizaci bude jeho zákonným zástupcem uhrazen, či nikoliv. Podle Ústavního soudu by bylo nepřiměřené po dítěti požadovat, aby svého zákonného zástupce k takové úhradě nutil. Navíc dítě si zejména v nižším věku nemusí být ani vědomo povinnosti regulační poplatky platit. Není-li dobrovolně zaplacen regulační poplatek za poskytnutí lůžkové péče nezletilému, není podle Ústavního soudu v souladu s Úmluvou o právech dítěte, aby byl § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění vykládán tím způsobem, že by nezaplacení regulačního poplatku bylo přikládáno k tíži nezletilého, resp. že by měla být úhrada tohoto regulačního poplatku vymáhána na osobě, která v době vzniku povinnosti jeho úhrady byla nezletilá. Ústavní soud konečně vysloveně uvedl, že jsou to „výlučně zákonní zástupci, kteří mají povinnost uhradit regulační poplatek za hospitalizaci nezletilých pojištěnců (a nikoliv spolu s nimi i nezletilí pojištěnci)“.

28. Ve výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3599/15 pak Ústavní soud dospěl k závěru, že § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění účinném do 31. 12. 2013, nelze z důvodu jeho nesouladu s čl. 3 odst. 1 a čl. 31 Listiny, který byl vysloven nálezem sp. zn. Pl. ÚS 36/11, použít jako právní základ pro přiznání nároku na zaplacení jím stanoveného regulačního poplatku; tento nárok by podle § 71 odst. 2 zákona Ústavním soudem ostatně nemohl být předmětem výkonu rozhodnutí ani v případě, že by byl rozhodnutím soudu přiznán. V bodě 38 téhož nálezu pak Ústavní soud vyslovil, že uvedené závěry nejsou v rozporu se závaznými právními názory přijatými v nálezu sp. zn. I. ÚS 491/15 a nálezem sp. zn. II. ÚS 728/15. V těchto případech byl totiž předmětem posouzení ze strany obecných soudů nárok na zaplacení regulačního poplatku podle § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění účinném do 30. 11. 2011, jenž byl, zjednodušeně řečeno, stanoven ve výši 60 Kč za každý den, kdy byla poskytována ústavní péče; jednalo se tedy o jiné, byť stejně označené, zákonné ustanovení, jímž se Ústavní soud v nálezem sp. zn. Pl. ÚS 36/11 nezabýval – ve svém nálezem sp. zn. Pl. ÚS 1/08 je naopak shledal ústavně konformním.

VII. 1 b) Ústavně konformní výklad jiného důvodu k zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu

29. Ústavní soud ve své judikatuře vychází ze zásady, že námitky proti vadám nalézacího řízení (resp. rozhodnutí jako jeho výsledku) zásadně (až na vzácné výjimky) nelze přenášet do řízení exekučního [nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/15 ze dne 8. 8. 2017 (338/2017 Sb.), bod 24]. Platí totiž, že „[e]xekuční řízení je ze své podstaty určeno pouze pro faktický výkon rozhodnutí, nikoliv pro autoritativní nalézání práva. Stejně tak není ani řízením přezkumným“ [nálezu sp. zn. I. ÚS 871/11 ze dne 17. 1. 2012 (N 15/64 SbNU 155)]. Z uvedené zásady nicméně existují obecně přijímané výjimky, podle nichž lze v mimořádných případech v exekučním řízení hodnotit i zásadní vady exekučního titulu, a to i tehdy, je-li exekučním titulem soudní rozhodnutí.

30. Uplatnění takové výjimky umožňuje mimo jiné § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu, podle kterého „[v]ýkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže [...] výkon rozhodnutí je nepřijatelný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat“.

31. Ústavně konformním výkladem citovaného ustanovení se Ústavní soud zabýval již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3216/14 ze dne 17. 12. 2015 (N 218/79 SbNU 503), který se týkal nedostatečné součinnosti oprávněného při poskytnutí čísla bankovního účtu bance. V tomto nálezu Ústavní soud uvedl, že zatímco důvody zakotvené pod písmeny a) až g) § 268 odst. 1 občanského soudního řádu jsou důvody konkrétními, důvod uvedený pod písmenem h) je formulován obecně a jeho účelem je umožnit, aby výkon rozhodnutí byl zastaven i v jiných závažných případech, které pro jejich možnou rozmanitost nelze s úplností předjímat a podrobit konkrétnímu popisu. Judikatura vymezila, že z povahy věci (včetně logického požadavku srovnatelnosti jednotlivých důvodů zastavení výkonu) musí jít o takové okolnosti, pro které je další provádění výkonu způsobilé založit kolizi s procesními zásadami (byť mohou mít podklad v právu hmotném), na nichž je výkon rozhodnutí vybudován, anebo je protichůdné účelu, který se jím sleduje, totiž zajistit efektivní splnění povinnosti vyplývající z vykonávaného titulu. Šikanózní exekuční návrh pak podle Ústavního soudu představuje postup přičící se účelu exekučního řízení, což z hlediska závažnosti vede k naplnění hypotézy citovaného ustanovení.

32. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2230/16 ze dne 1. 11. 2016 (N 206/83 SbNU 281) týkajícím se jízdy nevidomého „načerno“, Ústavní soud uvedl, že stávající soudní praxe vykládá § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu tak, že se použije pro odstranění zjevné nespravedlnosti i tehdy, kdy by výkon rozhodnutí byl dokonce v rozporu s principy právního státu (bod 14 daného nálezu). Podle Ústavního soudu judikatura připouští „aby i v řízení vykonávacím byla výjimečně zkoumána opodstatněnost hmotněprávního nároku, jehož vymožení (splnění) se vykonávacím řízením sleduje“ (bod 16 téhož nálezu). Ústavní soud konečně uzavřel, že v daném případě obecné soudy měly exekuční řízení zastavit pro existenci „jiného důvodu“, a to z povahy „postižení stěžovatele“ a „dokumentů, jež měly exekuční soudy k dispozici“ (bod 17 téhož nálezu). Stejně rozhodl Ústavní soud i v dalších skutkově a právně obdobných věcech jízdy nevidomého „načerno“ [viz nálezy sp. zn. II. ÚS 2357/16 ze dne 18. 4. 2017 (N 62/85 SbNU 137), sp. zn. I. ÚS 2456/16 ze dne 20. 6. 2017 (N 103/85 SbNU 713) a sp. zn. III. ÚS 1367/16 ze dne 19. 2. 2019 (N 25/92 SbNU 271)]. Uvedené právní závěry pak Ústavní soud zopakoval i ve skutkově odlišných věcech týkajících se vymahatelnosti nákladů exekuce, které nebyly soudním exekutorem přihlášeny do insolvenčního řízení [viz nález sp. zn. II. ÚS 502/17 ze dne 10. 1. 2018 (N 4/88 SbNU 69) a nález sp. zn. III. ÚS 4274/18 ze dne 26. 2. 2019 (N 33/92 SbNU 341)]. Konečně pak i plénum Ústavního soudu se k uvedeným závěrům přihlásilo, konstatovalo-li, že tzv. jiný důvod ve smyslu § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu „slouží k odstranění zjevné nespravedlnosti také tehdy, kdy by výkon rozhodnutí byl v rozporu s principy právního státu“ [bod 24 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/15 ze dne 8. 8. 2017 (N 138/86 SbNU 333; 338/2017 Sb.)].

33. Ve věci týkající se nepřiměřeně vysokých úroků z prodlení Ústavní soud dále výslovně uvedl, že v exekučním řízení obecným soudům přísluší zabývat se zásadními vadami exekučního titulu a že jsou povinny výkon rozhodnutí zastavit podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu také v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu; nezohlednění těchto kritérií při rozhodování o zastavení výkonu rozhodnutí představuje porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny

[nález sp. zn. II. ÚS 3194/18 ze dne 1. 4. 2019; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud zároveň zdůraznil, že „[p]ři zkoumání, zda exekuční titul netrpí zásadními vadami, není relevantní, zda a jak efektivně hájil povinný svá práva v nalézacím řízení“ (bod 24 téhož nálezu).

34. V posledně citovaném nálezu Ústavní soud zároveň dospěl k závěru, že soudní rozhodnutí, podle něhož mají být zaplaceny úroky z prodlení v neústavní výši, přiznává plnění, které je z hlediska ústavněprávního zakázané. Přiznání práva na plnění, které ústavní pořádek zakazuje, je pak zásadní vadou exekučního titulu a již z toho důvodu by výkonem rozhodnutí došlo ke zjevné nespravedlnosti. Nejen sjednání, ale i uplatnění práva na úroky z prodlení v neústavní výši v exekučním řízení představuje zneužití práva (viz body 32-33 téhož nálezu). Skutečnost, že obecné soudy v nalézacím řízení nerozpoznají, že neústavně vysoké úroky z prodlení představují zneužití práva, a svým rozhodnutím je žalobci přiznají, na povaze úroků nic nemění; i v těchto případech platí, že ochrana nabytých práv stojí mimo účel civilního procesu, resp. mimo základní hodnotový rámec práva jako normativního systému (viz bod 36 předmětného nálezu). Právě uvedené je pak podle Ústavního soudu v souladu se zásadou zákazu zneužití práva vyjádřenou v § 2 občanského soudního řádu, která se uplatní i v exekučním řízení. Byť bylo věřiteli právo na plnění neústavně vysokých úroků z prodlení přiznáno pravomocným soudním rozhodnutím, nemohlo mu vzniknout právem chráněné legitimní očekávání, že nabyde plnění odpovídající neústavním úrokům z prodlení; jejich sjednání i uplatnění v nalézacím i exekučním řízení totiž představuje zneužití práva, které právní ochrany požívat nemůže. I kdyby se však jednalo o zásah do legitimního očekávání věřitelů (oprávněných), že obdrží plnění i za protiústavně sjednané úroky z prodlení, byl by tento zásah podle Ústavního soudu ústavně konformní, neboť „věřitel (oprávněný) svůj majetkový zájem získal cestou zneužití práva spočívajícím ve sjednání protiústavní výše úroků z prodlení, což neplatí u majetku dlužníka (povinného), do něhož by bylo exekuci zasaženo (viz body 40-41).

VII. 1 c) Ústavní přezkum tzv. bagatelních věcí

35. Z ustálené judikatury vyplývá, že rozhoduje-li Ústavní soud o částce bagatelní, předpokládá se, že ani případná nezákonnost rozhodnutí nemá za následek porušení základního práva nebo svobody, ledaže by byly účastníku řízení odepřeny samotný přístup k soudu či možnost v řízení jednat, nebo by rozhodnutí vydané v tomto řízení bylo nepřezkoumatelné, případně by bylo dáno jiné srovnatelně závažné (extrémní) procesní pochybení (viz bod 19 nálezu sp. zn. IV. ÚS 3017/19 ze dne 28. 4. 2020). Omezuje-li občanský soudní řád u bagatelních věcí přezkum vydaných rozhodnutí (§ 202 odst. 2 o. s. ř.), což není – v obecné rovině – v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, bylo by nesmyslné připustit, aby jejich přezkum byl automaticky posunut do roviny soudnictví ústavního [viz nález sp. zn. I. ÚS 3143/08 ze dne 17. 3. 2009 (N 59/52 SbNU 583)]. V případě bagatelních částek je totiž evidentní, že nad právem na přístup k soudu převažuje zájem na vytvoření systému, který soudům (Ústavní soud nevyjímaje) umožňuje efektivně a v přiměřené době poskytovat ochranu právům v řízeních, která jsou svou povahou skutečně věcně složitými a kde hrozí relativně větší újma na právech účastníků řízení (viz např. usnesení I. ÚS 2723/19 ze dne 11. 9. 2019).

36. Přes výše uvedené nicméně Ústavní soud ve své judikatuře, s přihlédnutím k intenzitě zásahu veřejné moci do sféry stěžovatelů, připustil, že v jedinečných případech mohou řízení ve věcech týkajících se tzv. bagatelních částek nabyt ústavněprávní dimenze.

Tak tomu bude kupříkladu v situacích, kdy judikatura obecných soudů není jednotná, kdy by se závěry obecných soudů přičily pravidlům logiky, byly výrazem přepjatého formalismu, svévole nebo by byly jiným extrémním vybočením z obecných principů spravedlnosti [viz bod 14 nálezu sp. zn. II. ÚS 2460/17 ze dne 19. 3. 2018 (N 53/88 SbNU 699); srov. rovněž výše zmíněné nálezy sp. zn. I. ÚS 491/15 a sp. zn. II. ÚS 728/15 týkající se přímo tzv. regulačního poplatku v bagatelní výši].

VII. 1 d) Ústavněprávní požadavky na odůvodnění soudních rozhodnutí

37. Požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí obecných soudů odpovídá právu na soudní ochranu zaručenému v čl. 36 odst. 1 Listiny a právu na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 3411/19 ze dne 2. 6. 2020)]. Účelem odůvodnění soudního rozhodnutí je především seznámit účastníky řízení s úvahami, na nichž soud založil své skutkové a právní závěry. Jeho nezbytný rozsah se přitom odvíjí od předmětu a povahy řízení, jakož i návrhů a argumentů uplatněných účastníky, s nimiž se soudy musí adekvátně vypořádat [bod 10 nálezu sp. zn. IV. ÚS 3754/19 ze dne 12. 5. 2020]. Nejsou-li zřejmé důvody soudního rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, která je v rozporu se zásadou právního státu [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431)].

38. Atributem práva na odůvodnění soudního rozhodnutí je řádně vyložená, logicky konzistentní a přesvědčivá aplikace práva obecným soudem [bod 19 nálezu sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017 (N 137/86 SbNU 315)]. Nevyplyvá-li právní řešení bez dalšího ze zákonného textu, obecný soud musí v odůvodnění dostatečným způsobem vysvětlit své právní úvahy s případnou citací publikované judikatury nebo názorů právní vědy [bod 13 nálezu sp. zn. II. ÚS 2588/16 ze dne 24. 11. 2016 (N 223/83 SbNU 481)]. Pečlivě odůvodněné rozhodnutí účastníkům řízení ukazuje, že jejich případ byl soudem skutečně zvážen, což přispívá k vyšší míře akceptace (i legitimacy) daného rozhodnutí (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 11. 2010 ve věci *Taxquet proti Belgii*, č. stížnosti 926/05, bod 91).

VII. 2 Akcesorické návrhy stěžovatelky

39. Jelikož je stěžovatelčina ústavní stížnost řádná a projednatelná (viz bod 12), posoudil Ústavní soud akcesorické návrhy s ní spojené. Spolu s ústavní stížností stěžovatelka podala dva návrhy: 1) na zrušení výše citované části bodu 18 čl. LXIV zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů; a 2) na prohlášení, že § 16a odst. 1 písm. f) zákona veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., bylo porušeno základní právo stěžovatelky.

40. Ústavní soud dospěl k závěru, že první akcesorický návrh stěžovatelky podaný podle § 74 zákona o Ústavním soudu je zjevně neopodstatněný. Jak vyplývá z výše uvedených východisek [viz část VII. 1 a)], část bodu 18 čl. LXIV zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, je novelizujícím ustanovením, které do zákona o veřejném zdravotním pojištění vložilo § 16a odst. 1 písm. f) upravující tzv. regulační poplatky.

41. Z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že novelizující ustanovení zákona nemají samostatnou existenci, neboť jejich obsah se stává součástí textu zákona

novelizovaného [viz např. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 25/2000 ze dne 15. 8. 2000 (U 27/19 SbNU 271)]. Napadnout lze proto v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy zásadně pouze zákon novelizovaný. Výjimku představují případy, kdy je namítána otázka legislativní pravomoci, kompetence nebo procedury přijetí novelizujícího zákona, jež je mimoběžná s obsahovou stránkou zákona novelizovaného; stejně je za určitých okolností třeba učinit výjimku ve vztahu k derogačnímu ustanovení novelizujícího zákona, neboť z povahy věci není možné napadnout v novelizovaném předpisu ustanovení, které bylo vypuštěno [blíže k tomu viz body 57-60 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/19 ze dne 1. 10. 2019 (303/2019 Sb.) či body 13-20 usnesení sp. zn. Pl. ÚS 26/13 ze dne 5. 8. 2014].

42. Ústavní soud uzavírá, že ani o jednu z výše zmíněných výjimek v případě stěžovatelky nejde. Stěžovatelka ohledně legislativní pravomoci, kompetence nebo procedury přijetí novelizujícího zákona ve své ústavní stížnosti nic netvrdí; stejně tak není bod 18 čl. LXIV zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, derogačním ustanovením, neboť se jím zákon o veřejném zdravotním pojištění naopak doplňoval. Senát Ústavního soudu proto jednomyslně [srov. § 19 odst. 2 zákona o Ústavním soudu] odmítl první akcesorický návrh stěžovatelky jako zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu.

43. Samotné novelizované ustanovení, tj. § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, Ústavní soud již posoudil ve výše citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/08 jako souladné s ústavním pořádkem.

44. Ohledně druhého návrhu stěžovatelky lze pouze stručně uvést, že ani Ústava České republiky ani zákon o Ústavním soudu neobsahují ustanovení, které by Ústavní soud zmocňovalo prohlásit, že samotným zákonným ustanovením bylo porušeno základní právo jednotlivce. Tento návrh stěžovatelky proto Ústavní soud odmítl jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

VII. 3 Ústavní stížnost směřující proti napadenému usnesení krajského soudu

45. K posouzení napadeného usnesení krajského soudu Ústavní soud předně uvádí, že věci stěžovatelky se meritorně zabýval i přes bagatelní charakter vymáhané částky z důvodu, že napadené soudní rozhodnutí se (jak bude níže vysvětleno) příčí pravidlům logiky, vykazuje prvky svévole, a zejména vzhledem k postavení stěžovatelky popírá elementární principy spravedlnosti.

46. K argumentaci stěžovatelky směřující proti napadenému usnesení krajského soudu (bod 11) Ústavní soud uvádí následující: Stěžovatelce předně nelze přisvědčit v tom, že krajský soud dospěl k chybnému závěru, že nález sp. zn. Pl. ÚS 36/11 zrušil § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 298/2011 Sb., účinném od 1. 12. 2011, což je jiné ustanovení, než o které se opírá uplatněný nárok v exekučním řízení. Jak vyplývá z výše uvedených obecných východisek, tento závěr je v souladu se závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 491/15.

47. Ústavní soud je svým dříve vyjádřeným závazným názorem vázán, a v tomto ohledu je nutné přisvědčit krajskému soudu, že § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ve věci

stěžovatelky neuplatní. Uložil-li v rozsudku vydaném v nalézacím řízení Obvodní soud pro Prahu 9 stěžovatelce povinnost uhradit regulační poplatek ve výši 60 Kč za den poskytování péče podle § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011, pak nárok vedlejší účastnice na zaplacení a případné vymožení tohoto regulačního poplatku nezanikl ani vydáním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/11. Takový závěr pak není v rozporu s tím, že nálezem sp. zn. Pl. ÚS 36/11 byl § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění zrušen jako takový – ve znění pozdějších předpisů – neboť citované ustanovení bylo ode dne 1. 12. 2011 novelizováno zákonem č. 298/2011 Sb. Jinak řečeno, skutečnost, že byl § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 298/2011 Sb., účinném od 1. 12. 2011, zrušen, nemá vliv na vykonatelnost předmětného pravomocného rozsudku, neboť ten byl vydaný na základě „dřívější“ verze ustanovení, které bylo v mezidobí novelizováno; právě tato novelizace (tj. zvýšení regulačního poplatku na 100 Kč) pak mimo jiné podle nálezu sp. zn. I. ÚS 491/15 způsobila protiústavnost celého ustanovení. Lze uzavřít, že v této části je argumentace stěžovatelky nedůvodná.

48. Stěžovatelce je však nutné přisvědčit ohledně dalších dvou uplatněných linií argumentace. Ústavní soud předně dospěl k závěru, že usnesení krajského soudu je v části vyjadřující nosný a primární důvod zamítnutí návrhu stěžovatelky na zastavení exekuce nepřezkoumatelné. Krajský soud ve druhém odstavci na straně 3 napadeného usnesení toliko uvedl, že zjistil, že na základě návrhu vedlejší účastnice (dlužníka) byl jiným soudem zjištěn úpadek dlužníka, prohlášen konkurz na majetek dlužníka, ustanoven insolvenční správce a že řízení dosud není skončeno. Pouze na základě této informace pak dospěl k závěru, že *„tato skutečnost je důvodem zamítnutí návrhu povinné na zastavení exekuce na základě ust. § 140a až § 140e zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon“*.

49. Je zřejmé, že právě uvedené odůvodnění zamítnutí návrhu stěžovatelky nespĺňuje výše předestřené ústavněprávní požadavky na soudní odůvodnění plynoucí z práva na spravedlivý proces. Neurčitý odkaz na pět ustanovení insolvenčního zákona nelze považovat za srozumitelné a adekvátní odůvodnění soudního rozhodnutí, které by splňovalo standard plynoucí z požadavků právního státu. Takové odůvodnění postrádá legitimitu a je „učebnicovým příkladem“ svévolné aplikace práva, a to zejména s ohledem na skutečnost, že krajský soud jako soud odvolací svým rozhodnutím měnil rozhodnutí exekučního soudu. Ze samotného obsahu § 140e insolvenčního zákona vyplývá, že se krajský soud zjevně dopustil excesu. Podle citovaného ustanovení *„[v] době, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku, nelze nařídít nebo zahájit výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty“*. V projednávané věci sice bylo vydáno rozhodnutí o úpadku, nicméně dlužníkem v úpadku je vedlejší účastnice, nikoliv stěžovatelka. Předmětné exekuční řízení přitom postihovalo majetek ve vlastnictví stěžovatelky, nikoliv vedlejší účastnice, která naopak vystupovala v pozici oprávněné. Ani v případě, že by krajský soud chybně zaměnil pozice účastníků, nedávala aplikace daného ustanovení smysl; klíčový je však závěr, že samotný způsob, jakým krajský soud svůj „nosný“ důvod rozhodnutí odůvodnil, je nepřezkoumatelný.

50. Ústavní soud dále s ohledem na výše shrnutá obecná východiska dospěl k závěru, že krajský soud porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu i proto, že ve svém rozhodnutí ústavně konformním způsobem nevyložil § 268 odst. 1 písm. h) občanského

soudního řádu, které patří mezi normy s relativně neurčitou hypotézou a dává soudu široký prostor pro citlivou úvahu v každé souzené věci.

51. Z výše uvedené judikatury k ústavně konformnímu výkladu § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu lze dovodit následující, obecnější, vzájemně se překrývající, a nikoliv výlučné důvody (kritéria) pro aplikaci citovaného ustanovení: 1) výkon rozhodnutí by byl v rozporu s procesními zásadami, na nichž je vybudován; 2) výkon rozhodnutí by byl v rozporu s účelem, který se jím sleduje, totiž zajistit efektivní splnění povinnosti vyplývající z vykonávaného titulu; 3) došlo-li ke zneužití práva na soudní ochranu podáním šikanózního exekučního návrhu; 4) výkon rozhodnutí by znamenal popření základních principů právního státu; 5) vedl-li by výkon rozhodnutí k zjevné nespravedlnosti. Při aplikaci předmětného ustanovení je pak nutné zvážit případné legitimní očekávání oprávněného, které může být založeno pravomocným soudním rozhodnutím vydaným v nalézacím řízení.

52. Ústavní soud si je vědom objevující se kritiky neurčitosti a abstraktnosti judikaturou dovozených důvodů ze strany obecných soudů i části doktríny (k tomu viz např. SVOBODA, Karel. Kolegium NS nesouhlasí s „moderováním“ nemravných exekučních titulů. Co s tím? In: Soudní rozhledy č. 3/2021, s. 78; či MÁDR, Jaroslav. Komentář k § 268. In: JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha V.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2019. ISBN 978-80-7598-372-5). Taková kritika vychází ze základního (a jak je výše uvedeno Ústavním soudem obecně přijímaného) východiska procesní teorie, že v rámci vykonávacího řízení nelze přezkoumávat věcnou správnost exekučního titulu. Nemožnost věcného přezkumu přitom vyplývá z právní moci meritorního soudního rozhodnutí. Je to právě závazný a nezměnitelný exekuční titul, který má zajistit právní jistotu oprávněnému, že se svého práva fakticky domůže.

53. Ústavní soud se s uvedenou doktrínou o (zásadní) nemožnosti přezkumu exekučního titulu až v exekučním řízení ztotožňuje. Z exekuce nelze činit další nalézací řízení, v němž má soud zkoumat do podrobností, co vedlo nalézací soud k vydání exekučního titulu. K základním povinnostem právního státu patří i to, že musí umět zajistit rychlou a efektivní ochranu právům, jejich vymahatelnost, což bez nekompromisně vedené exekuce není možné. Proto je často obtížné hovořit ve vztahu k exekuci a jen ve vztahu k povinnému o „zjevné nespravedlnosti“, neboť právě při exekuci vedené v právním státu platí, že „když se kácí les, létají třísky“. Navíc se začal pojem zjevné nespravedlnosti běžně používat výlučně ve vztahu k povinnému, a nikoliv též ve vztahu k oprávněnému. Pro oprávněného je totiž zjevně nespravedlivé, nedočká-li se vymožení exekučního titulu proti vůli toho, kdo před tím porušil celou řadu povinností. Přesto však (zcela výjimečně) zjevně nespravedlivé situace mohou nastat pro povinného (až) i v exekučním řízení. A právě proto obsahuje procesní předpis zmírňující (moderační) ustanovení v podobě § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř., které je součástí procesního předpisu od prvního dne jeho účinnosti (1. 4. 1964) a které umožňuje soudu, aby zjevným nespravedlnostem zamezil a aby zastavil výkon rozhodnutí v mimořádných případech.

54. Hodnota právní jistoty oprávněného tedy není absolutní. Účelem § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu je poskytnout obecným soudům možnost zvážit, zda mimořádné zájmy povinného na zastavení exekuce nepřevažují nad zachováním právní jistoty (legitimního očekávání) oprávněného.

55. V rámci poměrování zájmů oprávněného a povinného je pak třeba zvážit širokou škálu subjektivních i objektivních okolností relevantních pro zastavení exekuce. Takové okolnosti mohou vyplývat zejména z následujícího: 1) charakter hmotněprávního jednání účastníků (typicky jde např. o trestnou činnost, která vedla k získání exekučního titulu; zjevně nemravné jednání apod.); 2) procesní vývoj dané věci jak ve fázi nalézacího řízení, tak ve fázi řádných a mimořádných opravných prostředků (např. aktivita povinného v soudním řízení; procesní postup nalézacího soudu či šikanózní aktivita oprávněného); 3) postavení oprávněného a povinného (určitý aspekt může např. představovat výkon profesionální podnikatelské činnosti či naopak vystupování v pozici spotřebitele); 4) objektivní dopady zastavení výkonu rozhodnutí do sféry oprávněného a povinného; 5) události nezávislé na vůli účastníků řízení (kupříkladu zdravotní postižení, tragédie v rodině apod.); a 6) míra, kterou oprávněný a povinný „přispěli“ k existenci jiného důvodu pro zastavení exekuce.

56. Ústavní soud na tomto místě zdůrazňuje, že z povahy „otevřenosti“ § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu nelze taxativně vyjmenovat veškeré okolnosti, které je třeba při poměrování ústavnosti zásahu do legitimního očekávání oprávněného zkoumat, výše uvedené příklady nicméně mohou sloužit jako určitý návod pro obecné soudy, které aplikaci citovaného ustanovení musí zvážit.

57. V nyní projednávaném případě stěžovatelky Ústavní soud dospěl k závěru, že vedlejší účastníci na základě pravomocného rozsudku nalézacího soudu zjevně vzniklo legitimní očekávání ve smyslu čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Pro zvážení možnosti zastavení exekuce z „jiného důvodu“ je však kromě toho nutné zohlednit následující specifické okolnosti.

58. Stěžovatelka byla v době pobytu v psychiatrické léčebně nezletilá a trpěla mentálním postižením. V průběhu nalézacího řízení byla zbavena způsobilosti k právním úkonům a její opatrovnící jí byla ustanovena matka.

59. Je zřejmé, že nalézací soud rozhodl o nároku vedlejší účastnice v rozporu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 728/15, podle něhož jsou to výlučně zákonní zástupci, kteří mají povinnost uhradit regulační poplatek za hospitalizaci nezletilých pojištěnců. Je pravdou, že citovaný nález byl vydaný ve fázi nalézacího řízení, nikoliv řízení exekučního, a že byl rovněž vydaný později než rozsudek nalézacího soudu v nyní projednávané věci. Je však třeba uvést, že nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 728/15 nepředstavoval žádnou „revoluční“ změnu judikatury. Ústavní soud v daném rozhodnutí pouze ústavně konformním způsobem vyložil § 16a odst. 1 písm. f) zákona o veřejném zdravotním pojištění tak, jak byly povinny vyložit jej i obecné soudy podle čl. 4 a čl. 95 odst. 1 Ústavy. Jinými slovy, výklad citovaného ustanovení provedený nalézacím soudem v případě stěžovatelky byl v rozporu s Úmluvou o právech dítěte již v době vydání rozsudku (před vydáním nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 728/15), neboť úhrada regulačního poplatku byla vymáhána od osoby, která byla v době vzniku povinnosti jeho úhrady nezletilá.

60. Právní závěr, že není v souladu s Úmluvou o právech dítěte, aby nezaplacení regulačního poplatku bylo vymáháno proti osobě, která v době vzniku povinnosti jeho úhrady byla nezletilá, je nutné vzít v úvahu i při posuzování aplikace § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu v exekučním řízení. Soudní rozhodnutí ukládající povinnost zaplatit regulační poplatek za hospitalizaci osobě, která v době hospitalizace

byla nezletilá, vážně nemocná a objektivně zcela nezpůsobilá „dbát o svá práva“, ukládá povinnost, která není v souladu s ústavním pořádkem. Uložení takové povinnosti proto představuje zásadní vadu exekučního titulu, jehož výkon by vedl ke zjevné nespravedlnosti a mířil by proti základním principům právního státu. S principy právního státu totiž přímo souvisí i to, jak se stát postará o své objektivně „slabé“ občany, mezi které stěžovatelka nepochybně patřila a patří. Jen obtížně si lze představit slabšího účastníka soudního řízení, než byla stěžovatelka, která nemohla objektivně ovlivnit vývoj svého onemocnění, své rozumové schopnosti a způsob chování své zákonné zástupkyně, která se nestarala o její práva a neplnila své zákonné povinnosti.

61. Při posuzování existence zásadní vady exekučního titulu ve věci stěžovatelky měl krajský soud rovněž vzít v úvahu to, že stěžovatelka byla hospitalizována z důvodu své vážné psychické nemoci (středně-těžké mentální retardace; viz rozsudek č. j. 5 Nc 417/2010-44, str. 2), tedy zjevně nemohla ovlivnit, zda využije služeb podléhajících regulačnímu poplatku, a ani neměla reálnou možnost ovlivnit, zda regulační poplatek za svoji hospitalizaci zaplatí její zákonná zástupkyně. Stěžovatelka byla v průběhu nalézacího řízení zbavena způsobilosti k právním úkonům, přičemž jediné, co nalézací soud v nalézacím řízení učinil, bylo, že matku stěžovatelky (jakožto opatrovnici) vyzval k vyjádření k žalobě ve lhůtě 10 dnů, ani nenařídil jednání ve věci, aby se například pokusil o smírné (a rozumné) vyřešení sporu. Byť matka stěžovatelky zůstala v průběhu řízení zcela nečinná a byť měla být právě ona pasivně legitimovanou v řízení o předmětné žalobě, nalézací soud se nezabýval ani potenciálním rozporem zájmů matky se zájmy stěžovatelky. Exekuční soudy přitom o těchto skutečnostech musely vědět, neboť vyplývaly z opakovaných podání opatrovníka stěžovatelky v exekučním řízení (viz bod 2 prvostupňového usnesení exekučního soudu) i ze samotného exekučního titulu.

62. Podle Ústavního soudu je z výše uvedených okolností zřejmé, že ochrana základních práv stěžovatelky byla v průběhu nalézacího řízení pouze iluzorní. Zásah do legitimního očekávání vedlejší účastnice je konečně ospravedlněn i skutečností, že vedlejší účastnice si při podání žaloby byla (nebo alespoň měla být) vědoma skutečnosti, že stěžovatelka byla v době hospitalizace nezletilá (viz návrh vedlejší účastnice na vydání elektronického platebního rozkazu v dané věci; č. 1. 2 soudního spisu nalézacího soudu); zároveň vedlejší účastnici nic nebránilo vymáhat dlužnou částku po zákonné zástupkyni stěžovatelky.

63. S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že nezhodil-li krajský soud žádným způsobem, že specifické okolnosti stěžovatelčina případu by vedly k tomu, že vymožení exekučního titulu by způsobilo zjevnou nespravedlnost, rezignoval na Ústavou mu svěřenou roli ochránce základních práv a svobod. Byť zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu představuje bezpochyby výjimku z pravidla, jejíž uplatnění bude ze své podstaty „nesystémové“ z pohledu tradiční role exekučního soudu v exekučním řízení, je nutné „systémovost“ takové výjimky spatřovat právě v ústavním pověření každého soudu chránit základní práva a svobody jednotlivců. I v exekučním řízení totiž musí soudy dbát, aby byla „zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků“ (§ 1 občanského soudního řádu) a aby „práv nebylo zneužíváno“ (§ 2 téhož zákona).

VIII. Závěr

64. Ústavní soud dospěl k závěru, že krajský soud ústavní stížností napadeným usnesením porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu, neboť dané usnesení je částečně nepřezkoumatelné, a protože v něm krajský soud ústavně konformním způsobem nevyložil § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu.

65. Ústavní soud proto stěžovatelce vyhověl a napadené usnesení krajského soudu zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. V dalším řízení bude úkolem krajského soudu, aby aplikoval § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu ústavně konformním způsobem a aby exekuci zastavil.

66. První akcesorický návrh stěžovatelky na zrušení výše citované části bodu 18 čl. LXIV zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, Ústavní soud odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu. Druhý návrh stěžovatelky na prohlášení, že § 16a odst. 1 písm. f) zákona veřejném zdravotním pojištění, ve znění zákona č. 261/2007 Sb., bylo porušeno základní právo stěžovatelky, Ústavní soud odmítl jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

67. S ohledem na okolnosti projednávaného případu Ústavní soud uložil Krajskému soudu v Hradci Králové povinnost k náhradě stěžovatelčinych nákladů řízení před Ústavním soudem.

68. Podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení. Použití tohoto ustanovení v rozhodovací praxi Ústavního soudu není automatické, ale naopak výjimečné, neboť tato náhrada nákladů řízení slouží jako určitá sankce vůči účastníkovi řízení, který svým postupem vyvolal zásah do základního práva, a proto by vzhledem k okolnostem případu měl nést následky, které vznikly jinému účastníkovi v podobě nákladů řízení před Ústavním soudem [bod 80 nálezu sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015 (N 94/77 SbNU 377)].

69. V projednávaném případě Ústavní soud dospěl k závěru, že krajský soud vydal soudní rozhodnutí, které vykazuje prvky svévole, protože žádným způsobem nevzal v úvahu specifické okolnosti případu stěžovatelky. Míra porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu je natolik intenzivní, že ospravedlňuje využití výše citovaného, nákladového ustanovení zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 27. dubna 2021

Tomáš Lichovník
předseda senátu